

ТМ	Г. XXXV	Бр. 1	Стр. 319-322	Ниш	јануар - март	2011.
----	---------	-------	--------------	-----	---------------	-------

Приказ дела
Примљено: 3. 1. 2011.

Надежда Силашки

МЕТАФОРЕ, РОД И ПОЛИТИКА*

Под теоријским окриљем когнитивне лингвистике анализа употребе појмовних метафора у политичком и медијском дискурсу већ дуги низ година представља изузетно плодну истраживачку тему, у распону од утврђивања функције метафора у убеђивању гласача и њихове улоге у друштвеним представама рода, па све до критичких промишљања о доприносу метафора таквом поимању друштва у коме се један род концептуализује као надмоћан у односу на други. Књига *Политика, род и појмовне метафоре* (Politics, gender and conceptual metaphors) уреднице Катлин Аренс (Kathleen Ahrens) првенствено се бави разликама у коришћењу метафора и њима припадајућих метафоричких израза (као језичких реализација појмовних метафора) између жена и мушкараца, учесника у примарном и секундарном политичком дискурсу више европских и других земаља. Аутори испитују употребу појмовних метафора у политичком дискурсу уопште, њихову учесталост у појединим говореним и писаним жанровима, те коришћење појединих најистакнутијих метафоричких сценарија типичних за политички дискурс и политизацију жена у медијском дискурсу.

Књига садржи укупно 12 прилога и подељена је у три дела у складу са пореклом језичког материјала на којем је обављено истраживање. Анализа се одвија под окриљем плодносној комбинацији два теоријска оквира, теорије појмовних метафора, с једне, и критичке анализе дискурса, с друге стране. Метафора се схвата и као појмовни и као језички феномен, чија критичка анализа омогућава истраживање њихове идеолошке, убеђивачке и манипулативне улоге у дискурсу, а тиме и улоге у формирању одређеног погледа на свет. Прва два дела баве се употребом метафора код жена и мушкараца у политичкој комуникацији, док је трећи део посвећен истраживању начина представљања жена у политичким и другим медијима, те у говорима и исказима самих политичара, путем избора релевантних метафоричких сценарија.

Први део књиге садржи пет прилога који анализирају метафоре мушкараца и жена у политичком дискурсу Велике Британије, Италије, Ирске, Немачке и САД. Циљ истраживања јесте да се утврди могућа родна обележеност свесног или несвесног избора метафоричких израза у политичким

---

silaskin@sbb.rs

* Ahrens, Kathleen (ed.) (2009). *Politics, Gender and Conceptual Metaphors*. New York: Palgrave Macmillan, xii + 275 pp.

говорима, као најраспрострањенијем жанру политичког дискурса. Након уводног текста уреднице Катлин Аренс у којем читаоце упознаје са организацијом и циљевима књиге, те чињеницом да до сада није било подробнијих контрастивних (и међукултурних) истраживања метафоричког језика жена и мушкараца у политичкој арени, следи прилог у коме Вероника Колер (Veronika Koller) и Елена Семино (Elena Semino) анализирају корпус говорâ бившег немачког канцелара Герарда Шредера и садашње председнице владе Немачке Ангеле Меркел, трагајући за примерима метафоричких израза појмовних метафора ПУТОВАЊА¹ и РАТА, не би ли откриле потенцијално родно обележене метафоре у њиховим обраћањима јавности. Несумњиве разлике у употреби метафора између двоје изабраних представника немачке политичке елите ауторке приписују и другим факторима, а не искључиво њиховом различитом роду. У потпуности прихватајући друштвено конструктивистичко схватање метафора ауторке закључују да „говорници испољавају одређено језичко понашање које их у јавности представља као мушкараце или жене, често без обзира на њихов биолошки пол“ (стр. 10). Други чланак у књизи, ауторки Елене Семино и Веронике Колер, анализу смешта у исти теоријски оквир, али су сада предмет анализе говори и интервјуи Силвија Берлусконија и Еме Бонино, двоје политичара из Италије, различитих политичких убеђења и страначке припадности. Међусобне разлике у врсти, тематској одређености и учесталости метафора које ово двоје политичара користе у обраћању јавности ауторке објашњавају читавим низом фактора, између осталих, политичком оријентацијом, непосредним политичким циљевима, тематиком интервјуа и говора, институционалним улогама, публиком којој се обраћају, итд. Родни идентитети не смеју се занемарити као могући фактори у коришћењу метафора, али тек у спрези са осталим факторима, констатирају ауторке, могуће је говорити о испољавању маскулинитета или фемининитета кроз метафоре. Катлин Аренс и Софија Јат Меи Ли (Sofia Yat Mei Lee) одлучују се за унеколико другачији приступ анализи језичког корпуса, те истражују лексеме карактеристичне за два упечатљива појмовна модела у америчкој политици – модел „строгог оца“ и модел „хранитељског родитеља“, типичних за припаднике Републиканске, односно Демократске странке. Анализом говора сенатора из обе странке ауторке настоје да утврде да ли искључиво род или, пак, и неки други фактори попут партијске припадности, утичу на избор лексема помоћу којих се језички испољава један од два анализирана појмовна модела. Студија Џил Филип (Gill Philip) бави се истраживањем метафора у језику пет италијанских жена министара полазећи од хипотезе да, ако се уопштено сматра да жене користе језик који је „женскији“ од мушкараца, тада би и метафоре које користе жене требало да испољавају исту тенденцију. Користећи нов, до сада у литератури некористењен методолошки оквир, ауторка изоловане метафоричке теме означава као „мушке“ (РАТ, НАСИЉЕ, КРИМИНАЛ, АГРЕСИВНОСТ, ЛОВ, итд.), „женске“ (РАЂАЊЕ И ПОДИЗАЊЕ ДЕЦЕ, ДОМАЋИНСТВО, ХРАНА, КУВАЊЕ, БРИГА О СТАРИМА И БОЛЕСНИМА, РУЧНИ РАДОВИ, КУЋНИ ПОСЛОВИ, итд.) и „родно неутралне“ (метафоре које се не могу са сигурношћу приписати ниједној родној групи), те закључује да жене министри у Италији не фаворизују „женске“ метафоре на

¹ Појмовне метафоре се у литератури конвенционално означавају малим верзалом.

рачун оних „мушких“, што објашњава ставом да су жене у политици приморане да усвоје „мушки“ начин говора уколико желе да опстану у овом типично мушком домену јавног деловања. Коначно, последњи прилог првог дела књиге, ауторке Енкарнатион Хидалго Тенорио (Encarnación Hidalgo Tenorio) говори о метафорама које користе политички лидери оба рода у Ирској за концептуализацију земље у којој живе (НАЦИЈА КАО ОСОБА, НАЦИЈА КАО ГРАЂЕВИНА, НАЦИЈА КАО БИЉКА), у жељи да утврди да ли постоји разлика између метафора које користе жене у односу на оне које преферирају мушкарци. Као и у већини прилога у књизи, закључак је исти: упадљиве разлике нема, што ауторка објашњава потребом да политичари оба рода својим језиком и метафорама чине оно што од њих очекује политичка арена – конструисање оптимистичког портрета земље у односу на прошлост, промовисање националног поноса и оданости заједници, те стимулисању осећаја припадности ирској нацији.

Три прилога у другом делу књиге анализирају појмовне метафоре мушкараца и жена употребљених у политичким дебатама у Великој Британији, Немачкој и САД. Корпусно истраживање Џона Чартерис-Блека (John Charteris-Black) у жижу интересовања ставља евентуалне разлике у употреби метафора између жена и мушкараца у парламентарним дебатама у Енглеској, али и анализира реторичке намере које би те метафоре требало да остваре. Ауторови налази иду у прилог тези о постојању тзв. родних метафора, те да се у парламентарним дебатама, као поджанру политичке усмене комуникације, метафоре обилато користе у најразноврсније реторичке сврхе. Анатољ Стефановић (Anatol Stefanowitsch) и Јулијана Гошлер (Juliana Goschler) испитују тезу да се когнитивне преференције испољавају кроз употребу конкретних појмовних метафора. Заснивајући анализу на доказаној и добро документованој тврдњи да се жене, независно од свог матерњег језика, слабије сналазе у обављању когнитивних задатака који подразумевају сналажење у простору, аутори за анализу бирају конкретан изворни домен у процесу метафоризације – просторни (спацијални) – у жељи да утврде да ли мушкарци због своје когнитивне способности боље оријентације у простору имају тенденцију ка чешћем коришћењу спацијалних метафора у политичкој комуникацији у Бундестагу у Немачкој. Уочавајући значај породице у политичким кампањама у САД, Карен Адамс (Karen Adams) истражује три појмовне метафоре помоћу којих учесници у изборним тркама на различитим нивоима власти концептуализују породицу, те излаже могуће разлоге варијација у врсти и учесталости метафора.

Последњи, трећи, део књиге, са укупно три прилога, бави се анализом језичког материјала о самим женама – политизацијом жена у рекламним огласима у Сингапуру, представљањем жена у документима о женским правима у Холандији и Шпанији, те портретом америчке сенаторке Хилари Клинтон у медијима. Прилог Мишел М. Лазар (Michelle M. Lazar) истражује текстуалне и мултимодалне метафоре ПАТА у рекламним огласима у сингапурској штампи на енглеском језику, закључујући да милитаристички метафорички изрази помоћу којих се концептуализују процедуре улепшавања код жена потпомажу учвршћењу хегемонистичке мушкости и даљем излагању жена „патријархалном погледу“. Појмовним метафорама МОЋИ у холандским и шпанским текстовима о родној неједнакости у политици баве се Петра Мајер (Petra Meyer) и Емануела Ломбардо (Emanuela Lombardo) испиту-

јући тачност полазне хипотезе да ове врсте текстова садрже такве концептуализације моћи које могу представљати значајне родне препреке у стицању политичке моћи од стране жена. Последњи прилог ове књиге бави се представљањем америчке сенаторке Хилари Клинтон у медијима путем метафора БОГОРОДИЦЕ, ЖЕНЕ БУНТОВНИЦЕ, КУЧКЕ и ВЕШТИЦЕ. Когнитивна анализа показује да родне метафоре МОЋИ нису пука стилска средства, већ су кључне у креирању и разумевању политичких идентитета и стварности.

Сви радови у књизи заснивају резултате анализе на корпусима језичких података прикупљених из различитих извора, што указује на значај корпусних истраживања у когнитивној лингвистици и анализи дискурса, те на могућност статистички значајнијег одређења учесталости појединих метафора у дискурсу, а тиме и прецизнијег тумачења добијених резултата. Анализа је из тог разлога у већини прилога махом квантитативна, али и квалитативни прикази појединачних текстова значајно доприносе релевантности добијених резултата и доказивању или одбацивању полазних хипотеза. Само два рада у књизи износе недвосмислене доказе изведене из језичких података о родно обележеној употреби метафора у политичком и медијском дискурсу. У осталим радовима износи се закључак да, осим рода, на употребу метафора код жена и мушкараца утичу и многи други фактори, од којих су најважнији политичка прагматичност и сврсисходност, те да су за коначне закључке о вези између рода и метафора неопходна шира, детаљнија и свеобухватнија истраживања.

Компилација чланака у овој књизи намењена је истраживачима из разноврсних поља деловања – аналитичарима дискурса, медија, родних студија и политичке лингвистике, као и свима онима које занима идеолошко деловање путем свесног или несвесног коришћења појмовних метафора, пре свега захваљујући њиховој способности истицања пожељног и истовременог прикривања непожељног у политичком и јавном дискурсу. Инспирацију за даља и дубља истраживања метафора у политичком и јавном дискурсу, а посебно односа између метафора и рода, у овој публикацији наћи ће академски образовани истраживачи на пољу когнитивне лингвистике, анализе дискурса и осталих сродних дисциплина, а захваљујући једноставном језику, концизном стилу, занимљивој тематици и беспрекорним, а у неколико случајева и иновативним, методолошким поступцима, књига је прикладна и за студенте и све заинтересоване који се тек налазе на почетку узбудљивог путовања у свет метафора. Књига представља озбиљан допринос истраживању односа између метафора и рода, улоге метафора као инструмента перспективизације, а првенствено метафора као оног средства у политичкој и медијској реторици које представља моћно оружје у рукама политичке елите за афирмисање свесно изабраног стила политичке и јавне комуникације, посебице на штету жена, учесница у јавном животу.